

MONUMENTEN
ARCHITECTUUR
STEDENBOUW
IN ROERMOND
EN OMSTREKEN

RUIMTELIJK

UITGAVE VAN STICHTING RUIMTE ROERMOND
JAARGANG 10 NUMMER 1 - MAART 2005

Verhalen over
verval en
vernieuwing

Peter de Cock werd in 1751 gevangen gehouden in de kelders van het Roermondse stadhuis. De stank aldaar verdreef zelfs zijn pleitbezorgers. Peter de Cock is door de eeuwen heen een schelm gebleven die zijn stad op een Tijl Uilenspiegel-achtige wijze bekijkt.

DE BÖL

Dit stadsbestuur maakt op mij de indruk van een schutterij die als enige begonnen is aan de kavelrondes van het Oud Limburgs Schuttersfeest. Normaal gesproken schiet de schutterij op één schietboom en de volgorde van het afschieten van een bölke is duidelijk bepaald. Niet de juiste volgorde? Einde oefening! En dan klinkt tijdens een écht sjöttersfeest: *'Dames en here van de sjöts-sjötteriej Remunj, de bös sjteit gereid veur vertrek!'*

Zo niet hier ter stede. Ieder kiest zijn eigen schietboom, lost lukraak een schot en elke treffer wordt gepresenteerd als een prestatie van wereldformaat. Over missers wordt niet gesproken. Je kunt natuurlijk ook niet om de haverklap het jachthoornkorps van St. Urbanus uit Neel laten opdraven om de *'afvalmars'* te laten spelen. Wie ooit de verslaggeving van het OLS via LI heeft gevolgd, weet precies wat ik bedoel. Ik dacht dat de eer toekomt aan St. Hubertus uit Schaesberg. Alleen verzuimt LI het om dat herhaaldelijk te vermelden.

Tal van leden van de gemeenteraad zijn helemaal de 'rode' draad kwijt. Die beschouwen elkaar als mikpunt. Zou dat nu voor een deel de reden zijn dat de regio de bisschopsstad niet ziet zitten, hoe hoog de torens ook worden? Er is kennelijk weer een torentjesoverleg geweest. Het ene plan na het andere wordt gelanceerd. Persoonlijk heb ik helemaal niks tegen hoogbouw, maar dan moet het wel hoogwaardige zijn, een extra dimensie geven aan de stad. Geen plompe torens, zonder enige relatie, met als enige doel: de optimale opeenstapeling van mensen. Alleen vraagt dat dan wel om een toparchitect. Kijk, zo'n plan om woningen te maken in de TV-toren, dát spreekt mij aan. Torens, zo fragiel als ballerina's, sierlijk. Die ogen als kant. Dan mag het

voor mij ook nog hoger. Roermond heeft, op een paar bijzondere uitzonderingen na, nooit ingezet op stedenbouwkundige kwaliteit.

Inderdaad, de commissie Stedelijke Kwaliteitszorg kan worden opgeheven. Daarmee ben ik het met Jos van Rey volledig eens. Neutelig doen over een serre in de achtertuin; het zijn meestal onsmakelijke dingen. Maar de burger lastig vallen, en tevens niet in staat te zijn om grote projecten aan minimale architectonische eisen te laten voldoen, daar word ik niet goed van. Want als je eens door het Remunjse Veldj wandelt in de omgeving van de Mgr. Driessenstraat, dan kun je toch niet spreken van een kanswijk, maar eerder van een pleurwijk.

Nu heb ik al voor het eerst sinds eeuwen de griep en ook behoorlijk. Onder het schrijven word ik steeds beroerder. Vandaar de *'böl'*. Gegroet. Ik gun iedereen het beste. Ik ben nog te beroerd om te kijken naar de vijf minuten van Dré en dat terwijl ik altijd keihard voor mezelf ben geweest.

Geen uitnodiging deze keer dus om lekker bij mij te komen eten, geen recept. Geen suggestie voor een lekkere wijn. Wel nog even een groet aan de vendeliërs van de Stichting Ruimte die, ofwel zwaaien met de zwarte vlag of de witte, om in OLS-termen te blijven. Ut geit uch allemaal goed!

En nog een paar zinnige gedachten: *'Liberaal is niet hij, die voor zichzelf vrijheid begeert, doch die anderen vrijheid gunt.'* (Citaat Döderlein) *'Aan verwaande mensen raad geven is als fluisteren tegen de wind in.'* (Citaat Hood).

PdC

INHOUD

- 01 - Heystershof. Foto: Thei Moors
- 02 - Column
- 03 - Landhuis Graeterhof
- 04 - Boekbespreking Graeterhof
- 06 - Afscheid van Peter Wijnands
- 07 - Bedreigde reliëfs
- 08 - Gebombardeerd Roermond
laat herbouw en littekens zien
- 13 - De boer op...
- 14 - Storm in een glas water
- 15 - Wethouder in de schijnwerpers
- 16 - Op de rol

COLOFON

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en brengt nieuws, achtergronden en uiteenlopende opinies rond monumentenzorg, stedenbouw en architectuur in Roermond en omgeving; bestuursbijdragen vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie.

UITGAVE: Stichting Ruimte.

REDACTIE: Thei Moors (eindredactie), Leonard Fortuin, Paul Poell, Bert Thomassen.

VASTE MEDEWERKERS: Willem Cartigny, Peter de Cock, Lucien Jansen, Dennis Janssen, Joep Janssens.

REDACTIE-ADRES: Meidoornlaan 44, 6042 HC Roermond, tel. 0475-324893/tgamooors@prettel.nl. ISSN: 1389-2606.

Overname van artikelen is toegestaan nadat schriftelijke toestemming is verkregen en als bronvermelding wordt toegepast.

ABONNEMENTEN: €10,- per jaar, over te maken op Postbank 7625876. Bij meerdere abonnementen op één adres abonnementsprijs in overleg.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

VERSPREIDING: *Ruimtelijk* is buiten abonnement beperkt verkrijgbaar bij VVV, stadsbibliotheek, stadhuis, Stedelijk Museum en boekhandel Boom.

VORMGEVING: Bert Thomassen.

MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR: ARS Grafische Producties & Communicatie.

STICHTING RUIMTE:

Bestuur: Leonard Fortuin (voorz.), Willem Cartigny (penningm.), Lucien Jansen (secr.).

Secretariaatsadres: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

Graeterhof: landhuis met thuisgevoel!

TEKST: LEONARD FORTUIN

FOTO'S: ANDREW PEAT

Even buiten Roermond, vlakbij Swalmen en Boukoul, ligt de monumentale villa Graeterhof. Sinds zomer 2001 heeft het huis nieuwe eigenaars: Andrew en Phylo Peat. Ze kenden het gebouw al jaren, als restaurant en hotel. Voor Phylo, als kind, was Graeterhof ooit 'het grootste kasteel van Nederland'. In de jaren negentig van de vorige eeuw raakte het echtpaar bevriend met de eigenaar. Toen die het wilde verkopen, werden ze het snel eens. Sindsdien zijn ze op allerlei wijzen met het huis bezig geweest: met een bouwkundig adviesbureau om fiscale en andere mogelijkheden optimaal te benutten, met aannemer en uitvoerders om restauratie en achterstalig onderhoud te laten uitvoeren, met een historicus om de geschiedenis van het huis op schrift te stellen. En met de overheid, om de status van rijksmonument te verwerven; die werd verleend op 17 november 2001. Veel van hun ervaringen zijn beschreven in een pas verschenen artikel. Ook de bestaande regelingen voor monumentale gebouwen komen daarin aan de orde, met hun voor- en nadelen. De geschiedenis van Graeterhof vanaf het begin van de vijftiende eeuw staat in een fraai boek (Zie recensie op pagina 4.) Het meeste werk is gedaan, voor de buitenstaander lijkt alleen het hek nog op voltooiing te wachten. Tijd voor een vraaggesprek.

Boven: Graeterhof gezien vanuit het zuiden.

Rechts: Andrew en Phylo Peat op de trap voor hun huis.

• Jullie hadden natuurlijk bepaalde verwachtingen over wonen op Graeterhof. Zijn die uitgekomen?

Andrew: 'Mij trok de landelijke ligging en de uitstraling. Het huis is veel minder groot dan mensen denken, de kamers hebben prettige afmetingen, het zijn geen zalen. Het is een warm en gezellig huis, niet een huis waar je bang van wordt als je er in het donker rondloopt. Als Engelsman wens ik uiteraard dat 'my home is my castle'. Wel, dat geldt beslist voor Graeterhof.'

Phylo: 'In ons vorige huis was ik wel eens bang, alleen. Maar hier niet, hier voel ik me veilig, zelfs met de geluiden als het hard waait.'

• Hoe pakten jullie de restauratie aan en hoe lang duurde het?

Andrew: 'We wilden het huis in één keer vernieuwen en renoveren zodat het weer honderd jaar mee kan, liever dan kleine stukken elke vijf jaar. Het was wel eens moeilijk na te gaan hoe het ooit is geweest. Het zou fascinerend zijn een tijdmachine te hebben, bijvoorbeeld om de oorspronkelijke gevel te zien.'

Phylo: 'Alles bij elkaar duurde de restauratie twee en een half jaar.'

Andrew: 'Met kleine onderbrekingen. Uiteraard begonnen we met deskundig advies in te winnen. Dat vonden we bij Res nova. Zij maakten voor ons een cultuurhistorische analyse met waardenstelling. Hun methode Fiscaal verhaal maakte ons duidelijk dat voor ons de fiscale mogelijkheden aantrekkelijker waren dan subsidies.'

• Deden zich onverwachte gebeurtenissen voor tijdens de restauratie?

Andrew: 'Echte tegenvallers waren er niet. We hadden een zwart scenario opgesteld. Daardoor bleven onaangename verrassingen uit.'

Phylo: 'Maar wel bleken veel van de ornamenten die tevoorschijn kwamen, beschadigd. Zes ornamentenplafonds hebben we kunnen restaureren. De rest van de ornamentenplafonds is verdwenen in 1967 toen het huis hotel werd.'

Andrew: 'Ik had gehoopt op een verborgen schat, maar die vonden we niet. Alleen maar spijkers. Onze dochter Bonnie vond de skeletten van allerlei ongedierte onder de vloeren erg interessant.'

Phylo: 'Eén keer moest ik wel huilen. We woonden al in het huis. Alles was gerestaureerd. Boven op zolder moesten de ramen nog geplaatst worden. Toen begon het te regenen. Alle emmers en potten moesten we aanslepen om het ergste op te vangen.'

Andrew: 'En de pilaren aan de voorgevel vulden zich met water.'

• In welke stijl is Graeterhof nu teruggebracht? Die van Cuypers? Dupont?

Phylo: 'Er zijn alleen nog een aantal binnenmuren van Cuypers uit 1857. De verbouwing van 1895 heeft van het oorspronkelijke jachthuis van Cuypers niets heel gelaten. In 1967 heeft men op de eerste verdieping van de vier oorspronkelijke ruimtes uit 1895 zeven hotelkamers gemaakt. Deze zijn nu weer in hun oorspronkelijke staat teruggebracht. Dupont heeft de gevel in 1909 een chalet-vorm gegeven. Hier hebben wij niets aan veranderd.'

• Zijn er bij de restauratie onverwachte bouwhistorische details tevoorschijn gekomen?

Phylo: 'Een grote verrassing was de muurschildering in de vestibule. Daar zijn we heel blij mee. Natuurlijk heel veel bouwsporen van Cuypers. Zijn gewelfde kelder voor Graeterhof kan een flatgebouw van meer dan twintig etages dragen.'

Andrew: 'Bij het afbreken van muren bleek dat het huis vaak verbouwd werd.'

Het is moeilijk te zeggen hoe precies de oorspronkelijke inrichting was. Het ontdekken van een paardstal in de koetspoort was geweldig. Deze maakt nu deel uit van woonkamer.'

• Of interessante documenten die op het huis betrekking hebben?

Phylo: 'Van mensen in de buurt kregen we voorwerpen die eigenlijk tot het huis behoren. Het mooiste vind ik een poëziealbum van Josephine Strens, die hier ooit woonde. De gedichten zijn geschreven tussen 1874 en 1885, in het Frans, maar ook in

Recensie *Graeterhof – Eens pachthoeve, nu villa blanca*

Tekst: Gerard van de Garde

Een in eigen beheer uitgegeven boek over iemands eigen huis - daarbij denk je aan een heemkundig-genealogisch verhaal waarin de chronologie-ordering de enige rode draad vormt. Veel pap, weinig krenten. Maar het boek *Graeterhof*, in eigen beheer uitgegeven door Andrew en Phylo Peat, is veel meer dan dat. De samensteller, historicus Jaak Slangen, heeft de geschiedenis beschreven van een pachtboerderij, later landhuis en hotel, waarin zich de sociaal-economische en politieke ontwikkelingen van vijfenhalve eeuw weerspiegelen. Een volwassen monografie met verschillende interessante bijdragen aan de bovenlokale en bovenregionale geschiedschrijving.

Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de Middeleeuwen en het ancien régime, dat eindigde met de Franse revolutie. Het ontrafelt de ontstaansgeschiedenis van een goed dat vanaf ongeveer 1500 de Graeterhof werd genoemd. Het blijkt te zijn ontstaan uit drie boerderijen die het net nieuwe Hiëronymusklooster in Roermond aankocht in 1463, 1471 en 1475. Daarmee wordt een streep gezet door de traditionele geschiedschrijving, die er al te makkelijk van uitging dat de Graeterhof al bestond in de 14e en 13e eeuw, ja zelfs zou zijn voortgekomen uit het Frankische konings-

goed Asselt. Maar het eerste hoofdstuk biedt nog meer interessants. Bijvoorbeeld een weinig bekende kaart van Roermond, afkomstig uit een boek van iemand die ontvlucht is aan Spaanse muiters die de stad in 1604-1605 een jaar lang bezet hielden. De kaart is onnauwkeurig qua proporties, maar informatief wat betreft details van de stadsmuur en de daaromheen aangelegde bastions. Van belang is verder de ontdekking (door Gerard Venner) dat de Graeterhof in de 16e eeuw een bergvrede gehad moet hebben, een soort boerenburcht van minimaal drie verdiepingen die ook als opslag kon fungeren. Bergvredes zijn een verschijnsel uit het Rijnland. Het exemplaar van de Graeterhof is in 1587, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, door soldaten in brand gestoken en een jaar later herbouwd. Ook interessant is het pachtcontract uit 1724, waarin vernieuwingen aanwijsbaar zijn typerend voor de agrarische revolutie van de 18e eeuw, die kort daarna de industriële revolutie mogelijk zou maken.

Hoofdstuk twee bestrijkt de periode van de Franse tijd tot het eind van de 19e eeuw. Beschreven wordt hoe de pachthoeve, die eigendom was van het kathedraal kapittel van Roermond, door de Fransen werd genationaliseerd en in handen van particulieren

Graeterhof

Van Pachthoeve tot villa blanca
(1463-2003)

door Jaak Slangen

Jaak Slangen, *Graeterhof – Van pachthoeve tot villa blanca (1463-2003)*. A. & P. Peat, Swalmen (2004). ISBN 90-9017716-7.

Van links naar rechts: muurschildering in vestibule, bouwsporen van vroegere ingang naar hal en beschadigde ornamenten aan het plafond in de hal.

het Duits en Nederlands. Zelfs één in het Engels. Ook kregen we een lakstempel met het familie-wapen van de familie Strens. Mensen uit het dorp gaven ons foto's en ansichtkaarten van Graeterhof door-de-jaren-heen. Ik heb alles in een dossier gedaan, en dat gaat naar het gemeentearchief van Roermond. In het archief van Dupont bevonden zich negen tekeningen van Graeterhof uit 1909. Die tekeningen hebben er toe bijgedragen dat we de voorgevel gedetailleerder hebben kunnen restaureren.'

• Wat raden jullie mensen aan die een monumentaal pand willen kopen om het te laten restaureren en er te gaan wonen?

Andrew: 'Ga eerst praten met Res nova! Zij zijn specialisten die laten zien welke mogelijkheden er zijn, fiscaal en met subsidieregelingen.

Phylo: 'Dat bureau heeft alle deskundigheid in huis die nodig is om te weten waar je aan begint.'

• Is Graeterhof nu klaar?

Phylo: 'Nee, we willen ook het kleine huis hierachter op de rijksmonumentenlijst krijgen. Het volgende project zal dan zijn de restauratie ervan. Ook in de kelders zijn zaken nog niet gerestaureerd. Dat komt nog, dit jaar of later.' ®

* Margreeth Bruijnesteijn, 'A dream came true', MONUMENTEN, jrg. 26, nr. 1.2 (2005), blz. 23-25.

kwam. Eén van die particulieren was de carrièrjurist mr. M.P.H. Strens, zoon van een rechter die onder Napoleon naar Roermond gekomen was. Strens was de eerste katholiek in Nederland die minister werd. Hij bekleedde in de jaren 1852-1862 verschillende ministersposten in liberale kabinetten (Justitie, Rooms-katholieke Eredienst en Buitenlandse Zaken). Hij moet in 1857 de jonge, nog onbekende architect P.J.H. Cuypers hebben ingehuurd om de Graeterhof te verfraaien met een 'Heerenhuis'. Dat was het begin van een ontwikkeling die in 1896 leidde tot de opheffing van het boerenbedrijf. De Graeterhof werd een landhuis.

Ook dit hoofdstuk bevat veel boeiends. Slangen geeft voorbeelden van de opkomst van een nieuwe Midden-Limburgse elite onder Napoleon en koning Willem I. Hij gaat in op het bouwhistorisch onderzoek (van Bernadette van Hellenberg Hubar) dat heeft geleid tot een reconstructie van het uiterlijk van het oorspronkelijke landhuis en tot toeschrijving van dit huis aan Cuypers. En passant vermeldt hij twee bewoners, het gemengd gehuwde echtpaar Van Gorkum-Van Aefferden, dat op het Oude Kerkhof vereeuwigd is in het dubbele 'graf met de handjes': hij aan protestantse, zij aan de katholieke kant van de muur, hun ineengeslagen handen daarboven.

Toch mist het hoofdstuk ook een kans. Slangen beschrijft de Franse revolutie zoals de katholieke historici dat voor hem hebben gedaan. De 'humorloze' Fransen persten de bevolking uit, eigenden zich de kerkelijke bezittingen op 'onrechtmatige' wijze toe en verkochten deze aan 'opportunisten' die hun bezit na de val van Napoleon 'wisten veilig te stellen'. In oktober 1793 werd zelfs 'het christendom in Frankrijk afgeschaft' (een van Pierre Ubachs overgenomen enormiteit). Hierdoor ontstaat een onjuist beeld. Het grootgrondbezit van kerkelijke instellingen werd in de 18e eeuw bijna algemeen als een sociaal-economische misstand ervaren; zelfs de Franse geestelijkheid pleitte in 1789 en 1790 voor onteigening. De revolutie schafte het christendom niet af, maar voerde - op hardhandige wijze - de scheiding van kerk en staat door. Het was juist hierdoor dat Nederland bijvoorbeeld in 1796 zijn eerste katholieke volksvertegenwoordigers kreeg. Niet alleen de carrière van Strens' vader, maar ook zijn eigen optreden als eerste katholieke minister waren vruchten van de Franse revolutie. Het feit dat de katholieke Strens tot de liberalen behoorde had daar alles mee te maken.

In het derde hoofdstuk wordt de periode 1896-2003 beschreven. Onder de latere ge-

neraties Strens voltrok zich de metamorfose tot landhuis, die werd bekroond met de verbouwing door architect Frans Dupont in 1909. Hierbij werden elementen van de chaletstijl en de Art nouveau toegepast. Het huis was achtereenvolgens burgemeesterswoning (vader Louis en zoon Charles waren van 1895 tot 1961 burgemeester van Swalmen), hotel (in 1967) en uiteindelijk opnieuw landhuis toen Andrew en Phylo het in 2001 kochten. Zij brachten het pand zoveel mogelijk terug in de staat van 1909, mede op basis van Duponts originele ontwerp en bestek.

Het is Slangen gelukt steeds de historische context waarbinnen de Graeterhof zich ontwikkelde op een toegankelijke manier te schetsen. Begrippen uit zo uiteenlopende vakgebieden als de agrarisch-economische geschiedenis en de bouwgeschiedenis passeren de revue zonder dat de leesbaarheid van het boek eronder lijdt. Ook bij de boekverzorging is aan de lezer gedacht. Illustraties, tekstkaders met bijzondere onderwerpen en een aantal overzichten verlevendigen en verhelderen de tekst. Het boek is daarmee een aanrader voor iedereen die iets leuks wil lezen over de geschiedenis van de Graeterhof - voor geïnteresseerde leken, maar ook voor meer gespecialiseerde regionaal-historici.

Afscheid van fotograaf Peter Wijnands

TEKST: DENNIS JANSSEN

Vanaf het eerste nummer van Ruimtelijk, in september 1996, heeft Peter Wijnands regelmatig foto's gemaakt voor dit blad. Zowel de intentie van het blad als de doelstelling van de stichting Ruimte ging Peter ter harte. Als geboren Swalmenaar, die ook lange tijd in Roermond heeft gewoond, kent hij stad en streek intens. Zijn waardering voor het dichtbij is niet verminderd door zijn verre reizen naar indrukwekkender oorden. Tochtjes maken in de omgeving is een van zijn favoriete bezigheden. Peter ziet bij het 'genietend wandelen en fietsen' in deze contreien de Nederlands-Duitse grens totaal niet als een hindernis. De aanleg van Rijksweg 73 aan de oostzijde van de Maas baart hem wat betreft barrièrewerking in het landschap wel zorgen. In dit verband vindt hij het ongelooflijk dat de provinciale VVV pas kortgeleden ontdekt heeft dat allerlei doorgaande wandel- en fietsroutes in de regio dreigen te verdwijnen door de komst van deze weg.

De komende tijd zal Peter andere prioriteiten stellen in zijn werk als zelfstandig beroepsfotograaf. Deels noodgedwongen, deels uit vrije wil: Peter heeft nog zoveel pijlen op zijn boog. Het onlangs succesvol afgesloten project *Zelfportret 't Veld* is daar een voorbeeld van. Voor dit project heeft hij maandenlang een studio geopend in het Roermondse Veld waar bewoners zichzelf konden fotograferen. Spijtig maar begrijpelijk besloot hij in dit verband te stoppen met fotograferen voor *Ruimtelijk*.

Dat de foto's in *Ruimtelijk* te vaak veel te klein afgedrukt werden (omdat andere medewerkers zoveel schreven?) was voor Peter een regelmatig terugkerend punt van kritiek. Hij noemde dat 'afdrukken op postzegelformaat'. Dat hij daar niet écht een punt van maakte, er overheen kon stappen en loyaal bleef meewerken is tekenend voor hem. Als dank en wellicht kleine genoegdoening presenteren we hierbij enkele foto's van Peter op 'fatsoenlijk' formaat. Foto's die illustreren dat hij een echte liefhebber is van eigen stad en streek. Peter, succes met je werk, bedankt en tot ziens! ©

Foto's van Peter Wijnands:

- de Swalm op een plek waar deze in eerste instantie bedreigd werd door de aanleg van de R73,
- portret van het echtpaar Sanders (foto uit 1998, boerderij daarna gesloopt),
- een panorama van de binnenstad en Voorstad St. Jacob van Roermond.

Links: Peter Wijnands treft voorbereidingen om de voorpaginafoto te maken voor *Ruimtelijk* nummer 2, jaargang 5.

Foto: Dennis Janssen

Wilt u meer weten over het project *Zelfportret 't Veld* dan kunt u de website www.hetveldzelfportret.nl bezoeken.

Daar kunt u ook een interessante wandelkaart downloaden die u door de wijk voert en langs de portretfoto's die op billboardformaat op een twintigtal plekken te bewonderen zijn. De nieuwsbrief, met een kaart van de wandelroute is ook verkrijgbaar bij VVV, stadhuis, bibliotheek, en Hotel Roermond (Stationsplein).

Afscheid van fotograaf Peter Wijnands

TEKST: DENNIS JANSSEN

Vanaf het eerste nummer van *Ruimtelijk*, in september 1996, heeft Peter Wijnands regelmatig foto's gemaakt voor dit blad. Zowel de intentie van het blad als de doelstelling van de stichting Ruimte ging Peter ter harte. Als geboren Swalmenaar, die ook lange tijd in Roermond heeft gewoond, kent hij stad en streek intens. Zijn waardering voor het dichtbij is niet verminderd door zijn verre reizen naar indrukwekkender oorden. Tochtjes maken in de omgeving is een van zijn favoriete bezigheden. Peter ziet bij het 'genietend wandelen en fietsen' in deze contreien de Nederlands-Duitse grens totaal niet als een hindernis. De aanleg van Rijksweg 73 aan de oostzijde van de Maas baart hem wat betreft barrièrewerking in het landschap wel zorgen. In dit verband vindt hij het ongelooflijk dat de provinciale VVV pas kortgeleden ontdekt heeft dat allerlei doorgaande wandel- en fietsroutes in de regio dreigen te verdwijnen door de komst van deze weg.

De komende tijd zal Peter andere prioriteiten stellen in zijn werk als zelfstandig beroepsfotograaf. Deels noodgedwongen, deels uit vrije wil: Peter heeft nog zóveel pijlen op zijn boog. Het onlangs succesvol afgesloten project *Zelfportret 't Veld* is daar een voorbeeld van. Voor dit project heeft hij maandenlang een studio geopend in het Roermondse Veld waar bewoners zichzelf konden fotograferen. Spijtig maar begrijpelijk besloot hij in dit verband te stoppen met fotograferen voor *Ruimtelijk*.

Dat de foto's in *Ruimtelijk* te vaak veel te klein afgedrukt werden (omdat andere medewerkers zoveel schreven?) was voor Peter een regelmatig terugkerend punt van kritiek. Hij noemde dat 'afdrukken op postzegelformaat'. Dat hij daar niet écht een punt van maakte, er overheen kon stappen en loyaal bleef meewerken is tekenend voor hem. Als dank en wellicht kleine genoegdoening presenteren we hierbij enkele foto's van Peter op 'fatsoenlijk' formaat. Foto's die illustreren dat hij een echte liefhebber is van eigen stad en streek.

Peter, succes met je werk, bedankt en tot ziens! ®

Foto's van Peter Wijnands:

- de Swalm op een plek waar deze in eerste instantie bedreigd werd door de aanleg van de R73,
- portret van het echtpaar Sanders (foto uit 1998, boerderij daarna gesloopt),
- een panorama van de binnenstad en Voorstad St. Jacob van Roermond.

Links: Peter Wijnands treft voorbereidingen om de voorpaginafoto te maken voor Ruimtelijk nummer 2, jaargang 5.

Foto: Dennis Janssen

Wilt u meer weten over het project Zelfportret 't Veld dan kunt u de website www.hetveldzelfportret.nl bezoeken.

Daar kunt u ook een interessante wandelkaart downloaden die u door de wijk voert en langs de portretfoto's die op billboardformaat op een twintigtal plekken te bewonderen zijn.

De nieuwsbrief, met een kaart van de wandelroute is ook verkrijgbaar bij VVV, stadhuis, bibliotheek, en Hotel Roermond (Stationsplein).

Reliëf aan GGD-gebouw

Met de aanstaande ontwikkeling van het gebied 'Achter de Bielzen' langs de Spoorlaan, zal ook het voormalige gebouw van de GGD aan de Hendrik Uwensstraat worden gesloopt. Dit gebouw werd in 1970 neergezet als Lagere Levensschool en voorzien van een heel aardig gevelkunstwerk aan de Maria Theresialaan. Het is van Jules

Reliëf aan GAK-gebouw

Een tweede gebouw dat binnenkort gesloopt zal worden is het voormalige GAK-gebouw aan de Bredeweg 243. Ook hierop bevindt zich een keramiek, nu van Wim Heemels, voorstellende een landschap in oranje, blauw en wit. Dit gebouw werd in 1968 gebouwd in opdracht van Bouwvereniging St. Jozef, naar een ontwerp van Hoen, Ubachs en Koomans uit Maastricht. Het zou toch mooi zijn wanneer deze werken net zoals de 'Bernadette' op de appartementen aan het Onze Lieve Vrouweplein, of de 'man en vrouw' van Joep Thissen aan 't Paredies, worden gered van de sloop om een mooie plek te krijgen in de aanstaande nieuwbouw?

TM

RUIMTELIJK INGEBONDEN

Ruimtelijk begint aan zijn 10e jaargang. Samen met de eerste twee nummers van jaargang 1 zijn er nu 34 nummers van dit - steeds fraaiere - blad verschenen. Het is mogelijk om bij Handboekbind-atelier Bert Wijermars uw exemplaren van Ruimtelijk te laten inbinden. Ook kunt u er bijpassende cassettes bestellen. De prijzen:

- alle jaargangen in één fraaie band gebundeld met rug-opdruk: € 42,50
- per 4 jaargangen: € 32,50
- cassette voor 12 of 30 ex.: € 22,50 (cassettes zonder opdruk).

Er kan in allerlei kleuren en soorten linnen geleverd worden.

U dient zelf uw eigen exemplaren af te leveren bij de binder en verdere afspraken met hem te maken.

Handboekbind-atelier Bert Wijermars
Voorstad St. Jacob 23, Roermond.
Telefoon 0475 - 31 59 52.

Ummels die onder andere werkte voor St. Joris in Beesel. In de Wederopbouwjaren ontstonden vooral op scholen en andere openbare gebouwen kunstwerken op gevels of aan de gebouwen. Het werk stelt een paar kinderen voor die in een boom klimmen om hun vlieger eruit te halen.

GEBOMBARDEERD ROERMOND LAAT HERBOUW EN LITTEKENS ZIEN

Looskade en Buitenop

In de omgeving van de verkeersbrug over de Maas kwamen op zaterdag 28 oktober 1944 voltreffers terecht op de gashouders van het gemeentelijk gasbedrijf en op de graansilo van de firma Smeets. Huizen in de buurt op de Looskade, werden (zwaar) beschadigd evenals de kathedraal. Op Buitenop staat nu het gebouw Aureool (REO) en op de Looskade het CWI. Aan het begin van deze kade staat een appartementencomplex op de plek waar lange tijd een groothandel in drank was gevestigd (de 'DAB').

Dionisiusstraat in 1944 en in 2005

Verminkte stad na 60 jaar

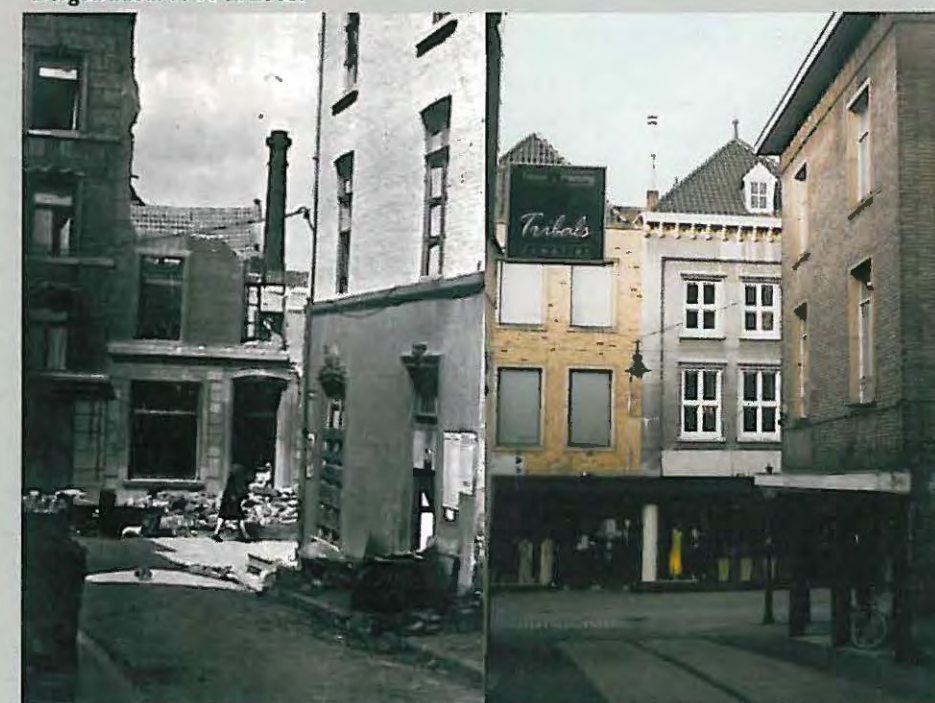
TEKST: BERT THOMASSEN
FOTO'S: DIVERSE BRONNEN

Een stad is nooit af en altijd in ontwikkeling. Dat geldt zeker voor Roermond. Ruim zestig jaar geleden werd Roermond op diverse plaatsen ernstig beschadigd, vooral tijdens geallieerde bombardementen in het najaar van 1944. Wat werd er beschadigd en daarna hersteld? Welke gaten bleven tot nu toe oningevuld? Een overzicht van de meest markante schades en huidige situaties aan de hand van foto's, toegelicht met beschrijvingen uit diverse bronnen.

In tegenstelling tot grote delen van Noord-Brabant en Zuid-Limburg was Roermond in het najaar van 1944 nog niet bevrijd. Dat kwam doordat de stad op de oostoever van de Maas ligt. Voor Roermond kwam de bevrijding pas op 1 maart 1945.

In Roermond waren luchtaanvallen vaak gericht op het station, de Maasbruggen en de kathedraal. De Duitsers gebruikten het station en de bruggen voor hun transporten naar het westen van Nederland. En voor transport van (gestolen) goederen naar

Bergstraat in 1944 en 2005.

BEDREIGDE RELIËFS

Reliëf aan GGD-gebouw

Met de aanstaande ontwikkeling van het gebied 'Achter de Bielzen' langs de Spoorlaan, zal ook het voormalige gebouw van de GGD aan de Hendrik Uwensstraat worden gesloopt. Dit gebouw werd in 1970 neergezet als Lagere Levensschool en voorzien van een heel aardig gevelkunstwerk aan de Maria Theresialaan. Het is van Jules

Ummels die onder andere werkte voor St. Joris in Beesel.

In de Wederopbouwjaren ontstonden vooral op scholen en andere openbare gebouwen kunstwerken op gevels of aan de gebouwen. Het werk stelt een paar kinderen voor die in een boom klimmen om hun vlieger eruit te halen.

Reliëf aan GAK-gebouw

Een tweede gebouw dat binnenkort gesloopt zal worden is het voormalige GAK-gebouw aan de Bredeweg 243. Ook hierop bevindt zich een keramiek, nu van Wim Heemels, voorstellende een landschap in oranje, blauw en wit. Dit gebouw werd in 1968 gebouwd in opdracht van Bouwvereniging St. Jozef, naar een ontwerp van Hoen, Ubachs en Koomans uit Maastricht. Het zou toch mooi zijn wanneer deze werken net zoals de 'Bernadette' op de appartementen aan het Onze Lieve Vrouweplein, of de 'man en vrouw' van Joep Thissen aan 't Paredies, worden gered van de sloop om een mooie plek te krijgen in de aanstaande nieuwbouw?

TM

RUIMTELIJK INGEBONDEN

Ruimtelijk begint aan zijn 10e jaargang. Samen met de eerste twee nummers van jaargang 1 zijn er nu 34 nummers van dit - steeds fraaiere - blad verschenen. Het is mogelijk om bij Handboekbind-atelier Bert Wijermars uw exemplaren van Ruimtelijk te laten inbinden.

Ook kunt u er bijpassende cassettes bestellen. De prijzen:

- alle jaargangen in één fraaie band gebundeld met rug-opdruk: € 42,50
- per 4 jaargangen: € 32,50
- cassette voor 12 of 30 ex.: € 22,50 (cassettes zonder opdruk).

Er kan in allerlei kleuren en soorten linnen geleverd worden.

U dient zelf uw eigen exemplaren af te leveren bij de binder en verdere afspraken met hem te maken.

Handboekbind-atelier Bert Wijermars
Voorstad St. Jacob 23, Roermond.
Telefoon 0475 - 31 59 52.

GEBOMBARDEERD HERBOUW EN LIT

Looskade en Buitenop

In de omgeving van de verkeersbrug over de Maas staat nu het gebouw Aureool (REO) en op de Looskade staat nu het gebouw Aureool (REO) en op de Looskade staat nu het gebouw Aureool (REO) en op de Looskade staat nu het gebouw Aureool (REO).

Dionisiusstraat in 1944 en in 2005

ROERMOND LAAT
TEKENS ZIEN

Verminkte stad na 60 jaar

TEKST: BERT THOMASSEN
FOTO'S: DIVERSE BRONNEN

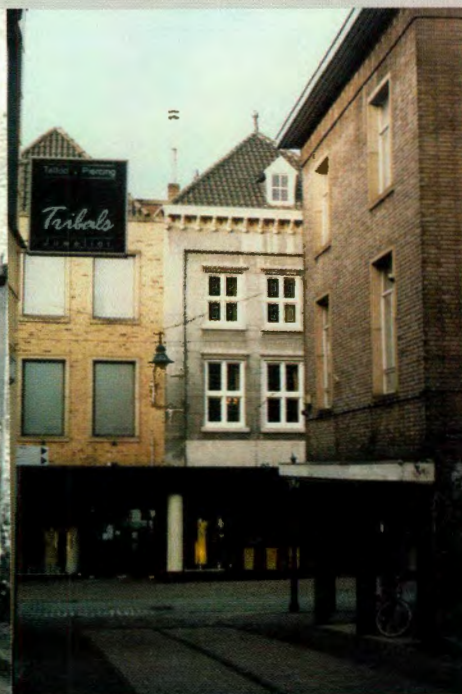
Een stad is nooit af en altijd in ontwikkeling. Dat geldt zeker voor Roermond. Ruim zestig jaar geleden werd Roermond op diverse plaatsen ernstig beschadigd, vooral tijdens geallieerde bombardementen in het najaar van 1944. Wat werd er beschadigd en daarna hersteld? Welke gaten bleven tot nu toe oningevuld? Een overzicht van de meest markante schades en huidige situaties aan de hand van foto's, toegelicht met beschrijvingen uit diverse bronnen.

In tegenstelling tot grote delen van Noord-Brabant en Zuid-Limburg was Roermond in het najaar van 1944 nog niet bevrijd. Dat kwam doordat de stad op de oostoeever van de Maas ligt. Voor Roermond kwam de bevrijding pas op 1 maart 1945.

In Roermond waren luchtaanvallen vaak gericht op het station, de Maasbruggen en de kathedraal. De Duitsers gebruikten het station en de bruggen voor hun transporten naar het westen van Nederland. En voor transport van (gestolen) goederen naar

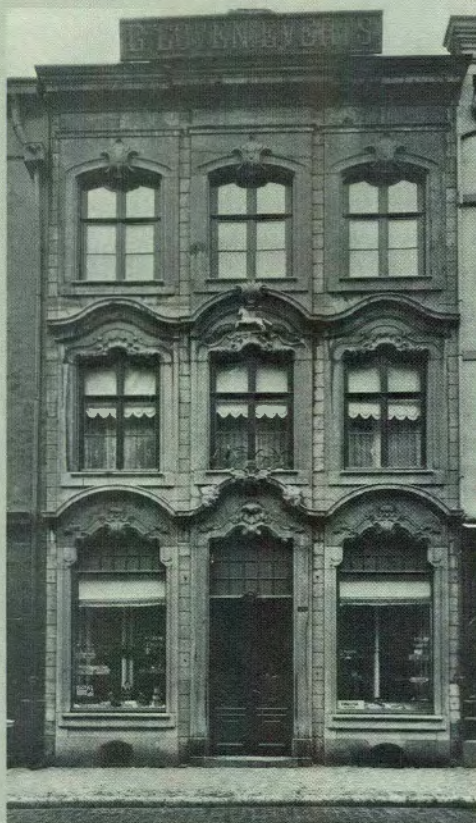

Bergstraat in 1944 en 2005.

as kwamen op zaterdag 28 oktober 1944 voltreffers
asbedrijf en op de graansilo van de firma Smeets.
aar) beschadigd evenals de kathedraal. Op Buitenop
skade het CWI. Aan het begin van deze kade staat een
tijd een groothandel in drank was gevestigd (de 'DAB').

Marktstraat

Het monumentale pand 'Au cheval blanc' werd volledig vernield en niet meer opgebouwd. Gevelrestanten zijn te zien in het Stedelijk Museum (hek Andersonweg). In 2005 is te zien hoe tijdens de wederopbouw de oorspronkelijke daklijnen en -hoogten in de Marktstraat werden gerespecteerd.

Duitsland, toen ze zich terugtrokken aan het eind van de oorlog. De kathedraal functioneerde als uitkijkpost. De Roermondse binnenstad lag tussen deze doelen in en was daardoor zeer kwetsbaar. Maar ook buiten het stadscentrum vielen bommen, zoals in het Roermondse Veld en in 't Gebroek.

DE BOMBARDEMENTEN

Precisiebombardementen met computer-gestuurde bommen, zoals we die nu kennen uit bijv. de Golfoorlogen, kwamen in de Tweede Wereldoorlog niet voor. Projectielen ontploften soms honderden meters van hun doel. De aangerichte schade bleef daar-

door niet beperkt tot strategische doelen. Ook in onze stad gebeurde dat.

Enkele feiten:

- Vrijdag 6 oktober 1944 - Roermond is voor het eerst doelwit van geallieerde bommenwerpers. Het doel, het stationsemplement (in bezit van en in gebruik door de Duitsers), wordt niet geraakt, maar wel de omgeving. Woningen aan het Stationsplein, de Willem II singel en vooral de Godsweerdersingel (no. 30) krijgen voltreffers.
- Zondag 15 oktober - Bombardement op een trein bij het viaduct aan de Venloseweg. Diverse huizen in de omgeving worden zwaar beschadigd.
- Zaterdag 28 oktober - De verkeersbrug

over de Maas wordt 'definitief' vernietigd. (Nederlandse soldaten hadden de brug aan het begin van de oorlog al onbruikbaar gemaakt, maar de Duitsers wisten toen de schade te herstellen.) In de omgeving komen voltreffers terecht op de gashouders van het gemeentelijk gasbedrijf en op de graansilo van de firma Smeets. Huizen in de buurt, op de Looskade, worden (zwaar) beschadigd, evenals de kathedraal. Bommen voor de brug bestemd komen terecht in 't Gebroek bij Maasniel. Totaal vallen er 11 dodelijke slachtoffers bij dit bombardement.

- Zaterdag 4 november 1944 - Afzwaaiers (bommen bestemd voor de spoorbrug bij Buggenum) komen terecht in de buurt van

Markt/Marktstraat

De bebouwing van deze hoek in 1910, de schade na het bombardement van 11 november 1944 en de huidige situatie.

het ziekenhuis. Een blindganger (een niet ontplofte bom) valt op de speelplaats van de Paredisschool in de Begijnhofstraat.

• Zaterdag 11 november 1944 - De spoorbrug is nog steeds doelwit. 's Ochtends om 9.00 uur vallen de eerste bommen bij de verkeersbrug en de spoorbrug, maar ze treffen geen doel. Om 11.15 uur naderen opnieuw bommenwerpers de stad, met het stationemplacement als doel. Dat wordt niet geraakt, maar veel andere plekken in de stad lopen wel schade op.

Indrukken van de angst onder de mensen zijn onder meer opgenomen in de *Spiegel van Roermond 1995* en in de pas verschenen 'herinneringsbox' *Roermond bevrijd*, beide uitgegeven door Rura. In ooggetuigenverslagen en dagboeken is te lezen welke schade en vernieling de mensen aantroffen nadat de bommenwerpers hun werk hadden gedaan. Naderhand heeft de Luchtbeschermingsdienst Roermond een tekening samengesteld waarop de uitwerking van alle bombardementen op de stad is geïnventariseerd. Totaal zijn 44 panden verwoest, 31 zwaar beschadigd en 50 licht beschadigd.

VOOR, TIJDENS EN NA DE OORLOG

De 'schadefoto's' bij dit artikel tonen de ruïnes waarin fraaie huizen veranderd waren nadat de bommen waren ontploft. Andere foto's laten zien hoe die panden er

Stationsplein en Knevelsgraafstraat

Op beide plekken werden op 11 november 1944 vanaf de linker hoek verschillende panden totaal vernield. Op het plein onder meer het 'sjaalste huuske van Remun' (nu broodjeszaak Doedels); op de hoek van de Veldstraat/Knevelsgraafstraat het horecapand (foto boven met Nederlandse soldaten en jonge dames).

Veldstraat

Hier vielen zeer veel slachtoffers te betreuren. Halverwege de straat rest nu nog een gat met doorkijk op de Munsterkerk zoals ook direct na het bombardement van 11 november 1944.

Abdijhof. Links van de Abdijboog werd een pand op de Hamstraat vernield. Hier is nu kapsalon de Bock gevestigd.

vóór de bombardementen uit zagen. Voor een deel zijn ze afkomstig uit eerder gepubliceerd materiaal. Maar misschien zijn er nog andere foto's in particulier bezit waarop die panden beter in beeld zijn gebracht. We houden ons aanbevelen! Bij de meeste 'schadefoto's' staat een afbeelding van de huidige bebouwing of is te zien welk gat er anno 2005 nog rest. Sommige gaten in de binnenstad zijn in de jaren na de oorlog gedicht, een vorm van 'inbreiding'. Andere fungeren als 'achterom' of als parkeerplaats.

In een van de verslagen wordt vermeld dat 'Monumentale panden aan de Marktstraat, Neerstraat, Hamstraat en Bergstraat volkomen worden vernield of onherstelbaar beschadigd.' Echter, in lang niet alle gevallen is er werkelijk sprake van 'monumentaal'. Dan blijkt dat het pand slechts groot of zeer belangwekkend was. De vergissing valt te begrijpen: er werd met lekenogen gekeken en met veel emoties. Die verdienen respect, er vielen immers veel slachtoffers. In één geval is de term 'monumentaal' zeker terecht: het pand *Au cheval blan* in de Marktstraat.

Na de bevrijding begon het puinruimen. Daaraan hebben ook velen uit Zuid-Limburg meegeholpen. Enkele jaren geleden werden stukken steen van *Au cheval blan* ontdekt in de oevers van de Roer, waar ze ter versterking van de beschoeiing waren aangebracht. Ornamentele delen van de pui van dit pand zijn nog te zien aan de linker kant van het Stedelijk Museum. (Foto's op pagina 12 van *Ruimtelijk* jrg. 7, nummer 3.) Veel moois is verloren gegaan in het najaar van 1944, maar er zijn ook gebouwen hersteld in hun oude 'glorie'. De kale plekken, de littekens, zeker in de binnenstad, blijven verleidelijk voor projectontwikkelaars die menen dat Roermond niet zonder torenflats kan. ®

Neerstraat in 1944 en 2005.

BRONNEN:

- Spiegel van Roermond 1995, Rura
- Van bisschopsstad tot frontstad, Fook Nederveen
- 750 jaar Roermond, Rura
- Roermonds Verleden Geïllustreerd, L. Stapper
- Ach Lieve Tijd, Waanders
- Oud Roermond vanuit de lucht, KLM en GAR
- Zwerftocht door oud-Roermond, L. Stapper
- Roermond in oude ansichten, J. Baron van Hövell tot Westerflier
- eigen foto's auteur.

Begin maart verscheen de 'herinneringsbox' Roermond bevrijd, uitgegeven door Rura. Eigen herinneringen kunnen aan de box worden toegevoegd! De box is te koop bij Boekhandel Boom, Neerstraat 31 en bij Optiek Leenarts, Hamstraat 9 voor € 2. In het Stedelijk Museum loopt tot half mei een fototentoonstelling onder de titel Met het oog op Roermond, waar de veranderingen te zien zijn die de laatste 100 jaar in Roermond hebben plaats gevonden. Van 30 april tot 31 mei vindt in de dagkapel van Kapel in 't Zand een tentoonstelling plaats over het oorlogsgebeuren rond deze kapel, het onderduiken en verzet, en de evacuatie uit deze wijk.

Pollartstraat voor de oorlog, met schade en het huidige gat.

Markt. De zuidzijde ernstig beschadigd en in oude vorm herbouwd.

BIJ DE VOORPAGINA

De boer op...

HEYSTERSHOF: HERENLOZE BOERDERIJ?

Niet als redacteur van Ruimtelijk maar als baas van onze Labrador raakte ik verzeild in de Heystert onder Melick. Een buurtschap ingeklemd tussen de Maasnielderbeek en de Melicker hei, oostelijk van Kloostershof. Tot mijn grote ontzetting, een woord dat tegenwoordig te pas en onpas wordt gebruikt maar in dit geval terecht, bemerkte ik dat de oude Heystershof in de as lag. En toen was ik opeens wel weer redacteur, met een zelfopgelegde verplichting mijn lezers te berichten over stad en streek.

De Heystershof is met de eerder genoemde Kloostershof een van de weinige boerderijen met een rijksmonumentale status in onze contreinen. In de befaamde Klockenslagh van Jan Ruiten lezen we dat reeds in 1523 de gronden rondom de latere hoeve worden samengevoegd door Gerit Vercken. Deze Verckenhoeff, bestaande uit twee gebouwen, lag toen met de voorkant naar de zogenaamde Verckensdijck, een zijstraat van de Terbaansweg. Zowel via deze weg als via de Heystert onder Melick kon men de hoeve bezoeken. Pas in 1704 kwam er een ontsluiting op de Straat, omdat toen pas de gronden en de herberg van 'de Helle' konden worden aangekocht, gelegen aan de Straat bij de Maasnielderbeek.

Sinds 1765 is de pachthof opnieuw opgetrokken door Gradus Fabritius. Met sierlijke muurankers werd het jaartal op de voorgevel aangebracht en in de top de initialen GF, omgeven door ranken en bladeren. Toen bestond de boerderij uit twee haaks op elkaar gelegen gebouwen, en dat bleef zo tot in de 19e eeuw. In 1890 werd de gesloten vorm gerealiseerd, nadat de familie Hendriks uit Roermond de hof had verworven. Toen ontstond in plaats van het wandelpad naar Straat een echte 'gelei' met eikenbomen. De boerderij lijkt nu een gesloten hoeve, die hoofdzakelijk ontsloten wordt via Straat. En in feite valt ze nauwelijks op vanuit Straat gezien. De laan en ook 'woekerende' taxussen en coniferen ontnemen het zicht op het monumentale pand, dat de laatste jaren nog slechts gebruikt werd als schuur voor opslag van machines en oogst en als vakantieverblijf. De Heystershof ligt nu grotendeels in de puin. Onderzoek bracht mij bij een Schinnense mede-eigenaar van de hof. Met ontroering in zijn stem meldde hij mij dat het hier ging om 'puur vandalisme', een uitdrukking die ook de buurman van de Gasthuishof gebruikte. Op de niet permanent bewoonde boerderij werd regelmatig huisgehouden door jeugdige vanden die in een baldadige bui ruiten hadden ingegooid, muren beklad en uiteindelijk brand hadden gesticht in de schuur.

De schade aan dit rijksmonument is enorm, de daders zijn bij de politie bekend, maar niet opgepakt. De grootste ontzetting is voor mij echter het feit dat dit gebeurt zonder dat er een haan in Roermond naar heeft gekraaid... TM

Huis ter Beegden vanuit Heel gezien >

UIT DE ROERSTREEK: HALSBRÄEKERSHAOF

Volgens heemkundige J. Kempkens in het derde jaarboek van Heemkunde Vereniging Roerstreek (1971) is Posterholt de verzamelnaam voor vijf oorspronkelijke kernen, die in de loop der eeuwen naar elkaar toe gegroeid zijn. Dat verklaart waarom Posterholt zo'n langgerekt dorp is. De Don(c)k was volgens Kempkens de oudste kern en de oude hoeve dankt haar naam aan een tussen de Vlootbeek en Leigraaf opduikende hoogte. Tegen de noordflank van deze hoogte ligt ook al eeuwen de 'Donkshof'. Dat de bewoners/eigenaars geen belangstelling hadden voor de oude hoevegebouwen was al lang duidelijk. Hun woonhuis werd in de jaren vijftig gebouwd tussen het oude woonhuis en de grote schuur, maar die beide zijn sindsdien steeds verder vervallen.

Het doek lijkt nu definitief gevallen voor een van de meest bijzondere historische situaties in Posterholt. Onbegrijpelijk dat historisch erfgoed zo naar de verdoemenis mag gaan. Zeker in een plaats waar cultuurhistorisch erfgoed toch al niet overvloedig aanwezig is. Gemeente Ambt Montfort: hier is een wonder op z'n plaats. DJ

AAN DE ANDERE KANT VAN DE MAAS

Een goed bericht over hoeven en hoven: bij de uitbreiding van Beegden aan de noord-west kant, zal het Huis ter Beegden geheel gerehabiliteerd, zowaar gerestaureerd, worden als woonstede. Tenminste, als de gemeenteraad goedkeuring verleent. Huis ter Beegden, of Kasteel Beegden, was een 'riddermans huis' dat al in de 14e eeuw wordt vermeld en sinds 1676 met heerlijke rechten is bedeeld. Hiervan is niets meer over dan de boerderij die op deze plek verzeen is plus de overblijfselen van een oude gracht. Deze hoeve bij de 'uitgang' richting Heel zal in het nieuwe plan worden opgenomen: er worden acht woningen in gerealiseerd en in een historisch verantwoorde vleugel worden nog eens veertien appartementen gebouwd. Archeologisch onderzoek zal moeten uitwijzen of er nog waardevol materiaal te achterhalen is.

Lof voor de gemeente Heel. TM

Storm in een glas water

TEKST: WILLEM CARTIGNY

FOTO'S: LEONARD FORTUIN

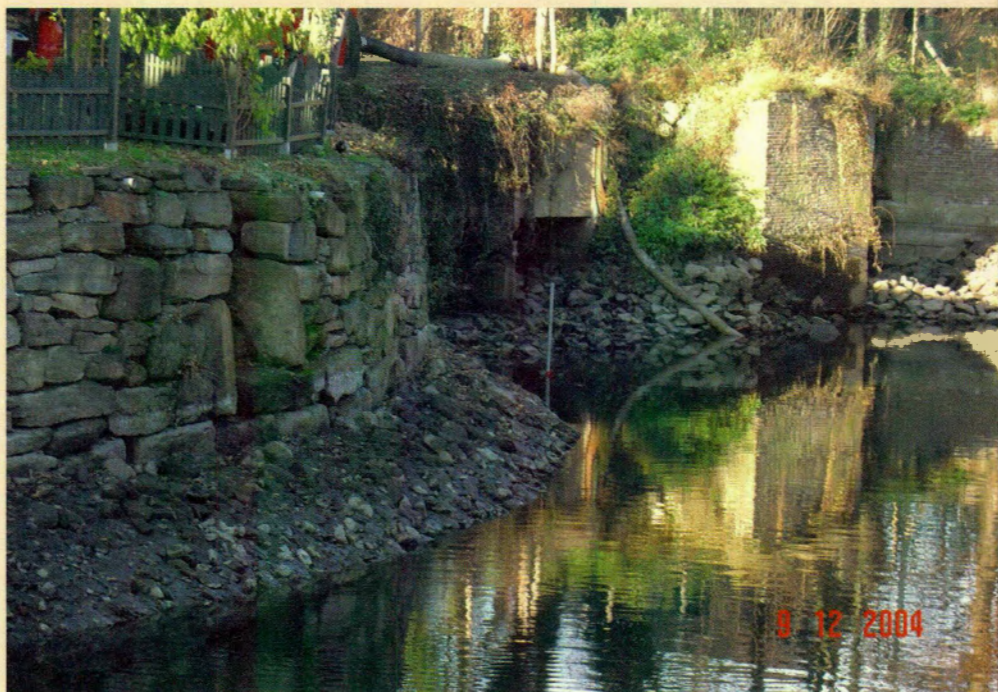
Bezoekers van de gemeentelijke website konden begin dit jaar een merkwaardig bericht lezen. Op de centrale openingspagina stond dat het college boos was op Ruimte. Op zich is dat niet zo verontrustend, we zouden pas echt gealarmeerd zijn als de gemeente niet boos was op ons. Per slot van rekening zijn we 'de luis in de pels' van de gemeente, en volgen wij al acht jaar kritisch het gemeentelijke monumentenbeleid.

Wat was er begin dit jaar aan de hand? Het college was boos omdat Ruimte de ambtenaar voor monumentenzaken beledigd zou hebben. In het decembernummer van Ruimtelijk werd hem een 'citaat' in de mond gelegd dat geen citaat was, want de ambtenaar had de vermelde tekst nooit uitgesproken. Bovendien ontbrak aan het 'citaat' een bronvermelding. Fout dus, vandaar de rectificatie op pagina 16.

Aan de rectificatie ging een excuusbrief van Ruimte vooraf, begin januari, voor het foutief 'citeren'. Desondanks zette de gemeente een week later zijn bericht op de website *zonder* onze excuusbrief te vermelden. Ruimte vindt dat onzorgvuldig, en dat hebben we de gemeente dan ook laten weten. Het bericht op de website was een korte samenvatting van een brief die het college aan Ruimte had gestuurd en waarin ons niet alleen het 'citaat' werd verweten, maar ook allerlei andere zaken. Verder werd aangekondigd dat het college alle overleg met Ruimte tot nader order opschort, en dreigde het college met juridische stappen. De boze brief opende met de zinsnede: 'Met ontzetting heeft het college een artikel in uw blad *Ruimtelijk* gelezen', alsof het ging om de ramp die net in Z.O. Azië honderdduizenden slachtoffers had geëist. Maar nee, het ging over een 'citaat', in vergelijking tot de tsunami een storm in een glas water! De opstelling van het college heeft ons doen overwegen maar helemaal niet te reageren; want wat moeten we met een reactie, waarbij men ons fouten in de schoenen schuift die men zelf in overtreffende

trap begaat? Enfin, we hebben het college geantwoord door te wijzen op zijn onzorgvuldigheid en de onredelijkheid van zijn reactie. Ruimte maakt fouten, zeker, maar is niet te beroerd daarvoor excuses te maken en te rectificeren. Wij hopen dat het college

zo sportief zal zijn om zijn gedrag te rectificeren, met name op de website. Ruimte heeft medio februari zelf aan de gemeentelijke webmaster een aanvullend bericht gestuurd, met het verzoek dat te plaatsen op de website. Dat verzoek is afgewezen. ®

Brug Klein Hellegat: oneigenlijk gebruik artikel 3 procedures

Wethouder in de schijnwerpers

TEKST: WILLEM CARTIGNY

Als het over monumentenzaken gaat wil het college graag anderen kapittelen over wat die in hun ogen fout doen, zie de pagina hiernaast. Een ander staaltje daarvan was de lezing die wethouder Jos van Rey vorig jaar gaf voor de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten). Van Rey is voorzitter geworden van de VNG-commissie Monumenten & Archeologie, wellicht omdat de VNG denkt dat hij verstand heeft van monumenten. In zijn lezing over het rijksmonumentenbeleid doet Van Rey opmerkelijke uitspraken, zeker als we zijn voor het rijk bedoelde opmerkingen terugleiden naar zijn eigen gemeente. We geven wat echte (!) citaten uit zijn redevoering en plaatsen ernaast een inkijk in de plaatselijke situatie. Van een wethouder die anderen

kapittelt, mag je verwachten dat hij in eigen huis zijn zaakjes beter geregeld heeft. Uit bijgaand overzicht blijkt dat er nog steeds malaise heerst in het gemeentelijke monumentenbeleid. En wat hier staat valt met gemak uit te breiden tot de hoofdstukken archeologie, Wonen boven Winkels (op diverse plekken in den lande maakt dat soort projecten een vliegende start, alleen in Roermond kan niks), cultuurhistorisch onderzoek (bv. naar de panden van vóór 1850) en bij bv. bestemmingsplannen, beschermde stads- en dorpsgezichten, enz. Je zou bijna alleen al daarom wensen dat er een forse gemeentelijke herindelings komt zodat nuchtere boeren uit de dorpen rondom Roermond eens de bezem kunnen halen door die 'stadse fratsen'. ®

MONUMENTENZORG IN THEORIE EN PRAKTIJK

Kritiek van wethouder Van Rey op het stelsel dat de staatssecretaris voorstelt (Bron: VNG-lezing, 2004)

'Tot dusver ga ik met de gedachte van de regering mee. Minder regels, minder betutteling en meer verantwoordelijkheid neerleggen daar waar het hoort. U hoort mij niet klagen!' (blz. 1)

'Als u het mij vraagt is de huidige regeling juist zo complex omdat er een te grote schaarste is van middelen. Anders gezegd, er is onvoldoende geld!' (blz. 3)

'... voor kleine organisaties die zich bezighouden met behoud van monumenten (...) wordt het werken nagenoeg onmogelijk gemaakt. (...) En het zijn nu juist deze kleine organisaties die zich fors inzetten voor monumentenzorg.' (blz. 3)

'Niet kijken naar het rendement van de toekomst, maar kijken naar de effecten op de meest korte termijn! Onverstandig, inefficiënt en bovenal niet overeenkomend met de beginselen van behoorlijk bestuur!' (blz. 5)

'Door deze grotere problemen zal er per saldo meer geld gestoken dienen te worden in onderhoud. Nu wordt er gekozen om pleisters te plakken daar waar een gipsverband meer op zijn plaats is.' (blz. 6)

'Welk signaal geven wij aan de eigenaren van panden die zich aanmelden voor de benoeming van hun pand voor de status van Rijksmonument. Ik kan het straks niet uitleggen aan de burgers van mijn gemeente.' (blz. 7)

Over de door de minister ingestelde beperking van art. 3 procedures (voor aanwijzing tot beschermd monument): 'Ik volg (...) het advies dat de Raad van Cultuur heeft uitgebracht: geen stop of beperking op de instroom tot 2006.' (blz. 8)

Ons commentaar, met als referentie de situatie in Roermond

Als monumentenwethouder is hij zo goed als onzichtbaar geworden. Het MonumentenOverleg, bij uitstek een plaats waar hij over zijn monumentenbeleid zou kunnen worden aangesproken, wordt sinds ruim een jaar bijna altijd door wethouder Imkamp voorgezeten. Maar van Rey blijft aan de touwtjes trekken. De 'transparantie' waar het college graag van rept, is ver te zoeken.

Volgens Van Rey is er geen nieuw stelsel nodig, maar meer geld. Echter, in Roermond is onder zijn bewind de formatie voor monumentenzorg vrijwel compleet wegbezuinigd. Grote achterstand in monumentenzorg is het gevolg.

Op ons Zwartboek, een overzicht van wat er mis is met monumentenzorg in Roermond, heeft hij nooit gereageerd. In juni 2004 heeft Ruimte een gesprek aangevraagd over concrete zaken. Maar lange tijd gold dat de wethouder spreekt 'met iedereen, behalve met de Stichting Ruimte.' (Bron: telefoongesprek op 28 juni 2004). Pas sinds kort lijkt verbetering in zicht.

Het lijkt op plagiaat! Alsof Van Rey citeert uit brieven van Ruimte aan de Raad waarin wij het kortzichtige monumentenbeleid van het college aan de kaak stelden.

In brieven aan het college hebben wij het zo geformuleerd: door nu niet(s) te investeren valt de achterstand in de toekomst vrijwel niet meer in te lopen. Na ons de zondvloed, dat lijkt de redenatie van het college.

Deze uitleg kan Van Rey de burger al jaren niet geven, maar daar maakt hij zich in Roermond niet druk over.

Maar voor zijn eigen gemeente bepleit Van Rey wel inperking van art. 3 procedures, omdat die volgens hem 'oneigenlijk' gebruikt worden, bijvoorbeeld voor de Brug Klein Hellegat.

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die mensen van Ruimte' daaraan?

TEKST: WILLEM CARTIGNY, LUCIEN JANSEN EN LEONARD FORTUIN

FOTO'S: LEONARD FORTUIN

RECLAMEMASTEN NEERSTRAAT

Ze staan er nog steeds, helaas. Ruimte heeft hierover inmiddels een vijfvoudige correspondentie met de gemeente achter de rug. De gemeente wilde namelijk niet begrijpen dat we niet tegen verplaatsing van die ondingen naar de Roersingel zijn, integendeel, maar wel tegen een verplaatsing die een (nieuwe) aantasting van het bodemarchief aan die singel mogelijk maakt. Verder zal de vertraging ook wel te maken hebben met het feit dat de gemeente aanvankelijk bij hoog en laag volhield dat de aan de Roersingel te plaatsen mast buiten het Beschermd Stadsgezicht zou komen te staan. Inmiddels heeft de gemeente toegegeven dat ze foute kaarten hanteerde.

GRAF DE LEEUW OP OUDE KERKHOF

Tijdens WO II was de NSB'er De Leeuw burgemeester van Roermond. Hij ligt begraven op het Oude Kerkhof. Het college van B&W heeft vorig jaar een bezwaar aangespannen tegen aanwijzing van zijn graf tot rijksmonument. In een bericht van 10 februari 2005 doet de bezwaarschriftencommissie van het ministerie van OCW hierover uitspraak. Het bezwaar wordt afgewezen, uiteraard, aangezien de grafsteen wel degelijk grote monumentale waarden heeft zoals provincie, monumentenorganisaties, Rijksdienst en Raad voor Cultuur hebben aangegeven. Tevens krijgt het college een veeg uit de pan wegens zijn afwezigheid bij de hoorzitting van de cie. De cie. vindt dit onbehoorlijk omdat het college zelf de aanstichter is geweest van de zaak. Dan gaat het niet aan daar bij weg te blijven. Een citaat uit het bericht: 'De voorzitter merkt op dat de cie. met grote verwondering en teleurstelling heeft vernomen dat bezwaarde niet aanwezig is tijdens de hoorzitting. Het is de cie. niet duidelijk waarom juist

in onderhavige, juist voor de gemeente Roermond kennelijk zo gevoelige zaak, bezwaarde niet van de mogelijkheid gebruik heeft gemaakt om de bezwaren in ruime mate onder de aandacht te brengen (...). De voorzitter merkt hierbij op dat de cie. meent dat van een publiekrechtelijk bestuursorgaan, dat tegen een besluit van een ander bestuursorgaan bezwaar heeft gemaakt, mag worden verwacht dat het dan ook de moeite neemt om van het recht om te worden gehoord gebruik te maken, zeker in een zaak als deze.' Overigens, Ruimte was er ook niet bij, maar wij waren ook geen (directe) partij. Wij hadden schriftelijk ons commentaar ingediend voor de hoorzitting.

FORMATIE: EEN NIEUWE LENTE?

Een half jaar geleden is raadsbreed een amendement aangenomen om de formatie monumentenzorg op peil te brengen. Die was twee jaar gelden uitgekleeft in het kader van bezuinigingen. Een 'benchmark' (een vergelijking met soortgelijke gemeenten) geeft aan dat Roermond, zelfs als de formatie weer op het peil van twee jaar geleden zou komen, nog altijd onvoldoende mankracht heeft. De achterstand blijft dan ook groeien en berichten zoals hierboven staan niet los van de ondermaatse formatie. Ook ons pleidooi van vorig jaar om een deeltijd-archeoloog aan te stellen ligt nog altijd in de kast. Formeel bestaat de formatie nog steeds uit een halve fte. Maar wethouder Imkamp heeft ons informeel gemeld dat Erik Caris, tot begin 2003 coördinator voor monumentenzorg in Roermond, terug is op het gemeentehuis. Wat hij daar gaat doen is ons niet bekend. We hopen op het begin van betere tijden.

STATIONSGBIED

Op 19 januari jl. zijn Rura en Ruimte door projectontwikkelaar Nieuwe Borg ingelicht over een nieuw plan voor het Stationspark Roermond. Dat plan behelst (voorlopig) de bouw van vier woontorens met in totaal 114 appartementen op het braakliggend terrein 'Achter de Bielzen'. Aan het in de Hoogbouwnota vastgelegde principe van clustering wordt voldaan, maar de daarin genoemde hoogte van 35 meter wordt overschreden bij de blok-

ken 2 en 3. In de directe omgeving van de woontorens zijn kantoor-torens voorzien, die men wegens de huidige marktsituatie voorlopig echter niet zal ontwikkelen. Voor de bouw van de kantoor-torens wordt verondersteld dat op het spoorwegemplacement zes sporen parallel aan de Spoorlaan-Noord komen te vervallen. Dat geeft ruimte voor een echt hoogteaccent in deze cluster: een kantoor-toren van ongeveer 60 meter hoog! De NS zien momenteel niets in een stationstraverse die ook de achterkant van het station een in- en uitgang zou geven. Het huidige bouwplan kan op deze toekomstige stationstraverse dus helaas niet inspelen. ®

VESTINGWERKEN RIJKSMONUMENT - RECTIFICATIE

Bij de opmaak van het vorige nummer is iets mis gegaan: van het artikel 'Vestingwerken Rijksmonument' werd onbedoeld een versie opgenomen waarin gesuggereerd wordt dat een ambtenaar van de gemeente Roermond zich laatdunkend heeft uitgelaten over amateur-archeologen bij hun bezigheden op de Markt. Dat was onjuist. Ruimte heeft betrokkenen spijt betuigd en passende maatregelen genomen. LF

Archeologisch onderzoek op de Markt.
Foto: www.roermond.nl

